

תוכן

3.....	מבוא	
4.....	מורא אב ואם	
4.....	כיבוד אב ואם	
5.....	1. מה בין מורא אם ואב ב'ויקרא' לבין כיבוד אב ואם ב'דברים'?	
5.....	1.1. מורא לעומת כבוד	
5.....	1.2. דובר הציווי	
5.....	1.3. וידבר-ויקרא	
6.....	1.4. סמיכות לציווי על שמירת השבת:	
7.....	1.5. שכר המצווה	
8.....	פרשת המועדות - שלושת הרגלים	
8.....	2. מה בין המועדים ב'ויקרא' למועדים ב'דברים'?	
8.....	2.1. חג הפסח:	
11.....	2.2. חג השבועות	
12.....	2.3. חג הסוכות	
13.....	2.3.1. אופן הציווי:	
13.....	2.3.2. הציוויים:	
14.....	2.3.3. שמחת האדם	
15.....	2.3.4. לשון שייכות	
16.....	דיון	
21.....	סיכום	
22.....	ביבליוגרפיה	

מבוא

חומש ו'יקרא', הוא האמצעי שבין חמשת חומשי התורה, ובו עשר פרשיות. עיקרו של הספר הוא קדושה וטהרה, מה שמבדיל אותו מיתר החומשים, העוסקים בסיפורים אודות אבות האומה וההיסטוריה של ישראל, החל מבריאת העולם ובחירת העם הנבחר, דרך בברית סיני בין ישראל ובין האלוקים, עבור במסע לארץ המובטחת, ועד הכנת הדור החדש בהגיעו אליה (סגל, 1955). חומש ו'יקרא' ידוע גם בכינוי "תורת כהנים", על-שום שהוא עוסק רבות בהלכות הקרבת הקרבנות ובדיני המקדש המיועדים לכהנים ברובם- מערכת החוקים הנובעת מתנאי הברית בין הא-ל לעמו, כפי שנאמר "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" (שמות י"ט ו). תכניו של ספר ו'יקרא' דנים במצוות הקרבנות, דיני טומאה וטהרה, מצוות יום הכיפורים, מצוות שמיטה, פרשת המועדים ועוד.

חומש 'דברים', החומש החמישי והאחרון בסדרת ספרי התורה, מכונה גם "משנה תורה", על-שום שהוא מהווה מעין סיכום וחזרה על הנאמר בחומשים הקודמים, והוא הכנת דור המדבר החדש לייעודו בארץ ישראל. ולא בכדי. יש לזכור כי כמעט ארבעים שנים חלפו מאז יציאת מצרים, ואפשר שרושם המעשים ניטשטש בליבם של חלק מן האנשים, בייחוד הצעירים שבהם, חלקם מת במסע במדבר, והיה נחוץ להחיות את זכר הניסים והקורות את ישראל, בכדי לחדש את הבנתם וחשיבותם לאומה (סגל, 1955). לפיכך, ישנם חוקים, מצוות ואיסורים רבים החוזרים על עצמם בספר דברים, על-אף שכבר נכתבו בחומשים הקודמים, בכללם בספר ו'יקרא'.

שאלת המחקר בעבודה זו היא מדוע שנתה התורה על מצוות וחוקים שכבר נאמרו במדבר בספר ו'יקרא', שוב בספר דברים? ובאופן ספציפי, מה תכנם של הבדלים אלו, היינו האם הם מסמלים מוטיב מהותי לפער שבין שני הספרים?

בעבודה זו אבקש להתחקות אחר ההבדלים בין שני החומשים הללו, הבאים לידי ביטוי בפערים במלל ובפרשנות, ששורשם בדינמיקת היחסים שבין האלוהים והאדם בקיום המצוות: בעוד שספר ו'יקרא' מורה על מצוות המדגישות את האלוקות, הרי שספר דברים שם דגש על עשייה הדורשת אקטיביות מצד מקיימין- היינו האדם.

כמקרה בוחן, אסקור מה בין מצוות מורא אב ואם בספר ו'יקרא' ומצוות כיבוד הורים בספר דברים, וכן את פרשת המועדות- פסח, שבועות וסוכות- בשני הספרים, כביטוי לפערים הללו שבין שני החומשים, הן מההיבט המקראי והסמנטי כפשוטם, הן דרך פרשנויות של חז"ל וחוקרי תנ"ך, ולבסוף כמייצגות את השוני בין הספרים, העובר כחוט השני בציוויים ובאמירות השונות על עצמן, ומחזקות את האבחנה בין שני הספרים, ביחס לדומיננטיות האלוה והאדם בקיום המצוות, המובלטת בשניהם.

כבוד ומורא

היחס בין ילדים להוריהם טבוע במוסר האדם ועל כן זוהי מצווה שכלית, שכן יש טעם ברור לקיומה. מצווה זו מופיעה ביהדות, בתרבויות ובדתות שונות.

ספר החינוך (1523), שזהות מחברו אינה ודאית, אך הוא תופס מקום מרכזי בביאור ובניתוח תרי"ג המצוות, מפרט את שורשיהן וטעמן של שש-מאות ושלוש-עשרה המצוות המופיעות בתורה, ביניהן כיבוד ומורא הורים. המחבר אינו מפריד בין הטעם לשתי מצוות אלו, ולדידו שורש המצוות שתיהן- כיבוד ומורא של ההורים, נעוץ בהכרה של חסד על עצם שהביאו את האדם לעולם, סיפקו צרכיו וגידלוהו. אף-על-פי-כן, כמסקנתו של הרמב"ם, אשר ראה לנפש האדם, אין זו מצווה התלויה ברגשות אהבה, שכן אין החובות כלפי ההורה קשורות אורגנית ומהותית באהבת הבהן כלפיו, ואינן תלויות ברגשות חולפים (בלידשטיין, 1996).

ישנן שתי מצוות נפרדות המורות על היחס של ילדים לנהוג בהוריהם: הראשונה, כיבוד הורים, אשר נזכרת פעמיים בלשון "כבד את אביך ואת אמך" (שמות, כ, יא; דברים, ה, טו). השנייה, מורא ההורים, הנזכרת פעם אחת, בלשון "איש אמו ואביו תיראו" (ויקרא, יט, ג).

עניין עבודה זו הוא בהסתכלות השוואתית על חומשים 'ויקרא' ו'דברים', ולפיכך, אדון מה בין מורא אב ואם בספר 'ויקרא' לבין כיבוד אב ואם בספר 'דברים', כמייצגים את ההבדל הכולל בין שני ספרים אלו, בו אגע בתום ניתוח ההבדלים שבין שתי מצוות, וכן של המועדות שלאחריהן.

מורא אב ואם

מצוות מורא אב ואם נכתבה בספר ויקרא בפרשת קדושים, בינות למצוות רבות אחרות, בהן שבת, זבחים, מצוות השדה, מצוות שבין אדם לחברו ועוד. לשון הכתוב: "וידבר ה' אל משה לאמר: דבר אל כל עדת בני-ישראל, ואמרת אליהם--קדושים תהיו: כי קדוש, אני ה' אלוהיכם. איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו: אני ה' אלוהיכם". (ויקרא, יט, א-ג).

אף שמצווה זו היא מצוות עשה, הרי שהגמרא, וכן המפרשים השונים למקרא, ביניהם רבי יוסף קארו בספרו "שולחן ערוך"¹, גורסים כי עיקרה של מצווה זו הוא באיסורים של "אל תעשה"- היינו הימנעות מעשייה: איזה מורא, לא יעמד במקומו המיוחד לו לעמד שם בסוד זקנים עם חביריו, או מקום המיוחד לו להתפלל; ולא ישב במקום המיוחד לו להסב בביתו; ולא אג (סותר את דבריו ולא מכריע את דבריו בפניו, אפילו לומר נראין דברי אבא; ולא יקראנו בשמו, לא בחייו ולא במותו, אלא אומר: אבא מארי. הנה שם אביו בשם אחרים, משנה שם, אם הוא שם שהוא פלאי, שאין הכל רגילים לקרות בו. עד היכן מורא, הנה הבהן לבוש חמודות ויושב בראש הקהל, ובאו אביו ואמו

¹ שולחן ערוך, יורדה דעה, סימן רמ, סעיף ב-ג.